

Gottlob Frege (1858–1925) velja za začetnika sodobne logike: kot prvemu mu je uspelo osvoboditi logiko iz dvatisočetne aristotelovsko-sholastične tradicije in jo postaviti na nove temelje, tako da jo je povezal z matematiko. Skupno točko med logiko in matematiko je Frege videl v pojmu funkcije: oprijel se je formalne analogije med stavkom in funkcijo (stavek je funkcija svojih delov) in na tej osnovi zgradil svojo »matematično« logiko. Na tem mestu ne moremo prikazati vse kompleksnosti Fregejevega sistema, lahko pa ugotovimo, da se je A. Ule v svoji študiji usmeril predvsem v glavno filozofsko dimenzijo Fregejeve logike, k vprašanju »idealnih bitnosti« (neke vrste platonskih idej), ki naj bi zagotavljale ontološki temelj logičnim zakonom. Frege je zagovarjal ontologizirano verzijo semantike (znanosti o pomenu znakov), zanj je »misel nečutna in idealna vsebina povednega stavka« (Ule, str. 101), njeno mesto je »irealno-objektivno« (str. 102), hkrati pa misel »nenehno bije boj z jezikom« (103), kajti že za Fregeja je filozofija »boj proti začaranju našega razuma s sredstvi našega jezika« (Wittgenstein).

Bertrand Russell (1872–1970), eden izmed najbolj znanih filozofov in logikov 20. stoletja, je povzel (in hkrati kritično dopolnil) Fregejevo logiko, vendar je postavil antitezo njegovi filozofiji: Fregejevemu »idealizmu« je postavil nasproti empiristično zasnovan »logični atomizem«, pri katerem se spoznanje gradi predvsem iz empiričnih (izkustvenih) dejstev. Ule sledi zapleteni zgradbi Russellove filozofije

Ludwig Wittgenstein (1889–1951) je eden izmed najbolj enigmatičnih mislecev našega stoletja. Njegovo paradoksalno pojmovanje filozofije, ki ga je razvil v slavitem »Logično-filozofskem traktatu« (prevedenem tudi v slovenščino), Ule povzame na primer v sledečem pasusu: »Tisto, kar naj bi bilo – po Wittgensteinu –, vsebina filozofije, je neizrekljivo, je nesmiselno (nesmiselno glede na možni stavek, v katerem bi jo izrekli), lahko jo le pokažemo v delu analize, zlasti v velikem in prefinjenem ogledalu logike, ki odraža bistvo sveta.« (25) Odtod znamenita Wittgensteinova Sedma teza: »O čemer ne moremo govoriti, o tem moramo molčati.« Ule, ki v Wittgensteinovi filozofiji odkriva »svojevrstno strukturno dialektiko« (26), o tej Sedmi tezi pravi: »Vsekakor obstaja neizrekljivo, kakor trdi Wittgenstein, toda potreba po izrekanju ni nesmiselna in tudi postopno gibanje k vedno globljemu dojetanju celote jezika in sveta ni že zato nesmiselno in neizrekljivo, če se ga ne da izreči v enem stavku ali v eni sami, dokončni teoriji.« (267)

Posebej zanimiva in izvirna je Uletova tematizacija odnosa med Kantovim in Wittgensteinovim transcendentalizmom. Kant sicer upošteva formalno logiko (aristotelovsko tradicionalno) kot apriorno vedo, toda zanj logika predstavlja le formalno apriornost, ki izvira iz preprostega zakona istovetnosti in izključenega protislovja. V Wittgensteinovi radikalizaciji transcendentalne metode, ki je bila omogočena z

razvoju sodobne filozofije izkazal kot nevzdržen. Še več: takšno pojmovanje, po katerem naj bi na formalen način ukinjali filozofijo, se je izkazalo kot logično napačno in v svojem jedru naivno; saj je ono ~~samo svet neka nova filozofska (formalna in empirično nedokazljiva) teorija: pozitivizem torej zagreši logično napako circulus vitiosus (krožni dokaz).~~

Kakšna bo torej usoda sodobne formalne logike? Kakšen je njen današnji *raison d'être*? Se je bodo postopoma povsem »polastili« matematiki? Če vzamemo v roke katerokoli novejšo logično razpravo (tudi Uletovo), nam je na prvi pogled jasno, da je treba za celovito razumevanje sodobne logike temeljito poznati matematiko. Andrej Ule jo pozna, saj je pred doktoratom iz filozofije diplomiral tudi iz matematike. Zato je tudi z interdisciplinarnega stališča njegova knjiga zelo dragocena. Vendar pa: ali se bo po zatonu filozofskega analitičnega pozitivizma v drugi polovici našega stoletja formalna logika kot križišče filozofije in matematike lahko ohranila? Kakšne so njene perspektive? Na to vprašanje seveda ne moremo dokončno odgovoriti, ker bi bil vsak dokončen odgovor zgolj nekakšno ugibanje, lahko pa ugotovimo, da razvoj logike vse bolj potrjuje Wittgensteinove besede: »Logika mora sama skrbeti zase.« (Traktatus, teza 5.473).